

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Stev. 39.

V Ljubljani, 27. kimavea 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Frančišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrate po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

† Vekoslav Strmšek.

Dodatno k dosedanjim poročilom o pokojnem Vekoslavu Strmšku priobčujemo danes njegov životopis.

Vekoslav Strmšek se je rodil dne 31. maja l. 1864. v Dolgošah blizu Hoč kot najstarejši sin preprostih kmetijskih staršev. Svojo mladost je pa preživel v sosednji vasi Bohovi, kjer je oče prevzel večjo kmetijo.

Ljudsko šolo je obiskoval v Hočah, eno leto na vadnici, višji razred pa na nemški deški šoli v Mariboru. Tukaj je tudi obiskoval pripravnico in učiteljske (l. 1878.—83.). Med dijaki je bil jako priljubljen in je zaradi svojega odločnega nastopa veljal kot njih vodja. Že tedaj je kazal izredno navdušenje in ljubezen do svojega rodu, in se je odlikoval s svojo neumorno delavnostjo. Bil je več let duša dijaškemu društvu „Zborčku“, ki je imel namen skrbeti za nadaljno izobrazbo v materinščini in za gojitev narodne zavesti. (Na mariborskem učiteljskem je bila tedaj slovenščina prav zanemarjena pastorka.)

Takoj po maturi je nadomestoval strica in botra Veraniča, nadučitelja v Gornji Polskavi. Prva služba mu je bila na Ponikvi ob j. ž., kjer je izkusil prve neprilike zaradi svojega delovanja v dijaških letih. Načelnik kraj. šol. sveta je dobil tajen odlok dež. šolskega sveta, da ima Strmškovo delovanje izven šole, posebno politično, strogo nadzorovati in mu vsak slučaj takoj naznaniti. Načelnik, ki je bil poštenjak, je Strmšku odlok sam pokazal, ko sta se spoznala. V spomin si ga je prepisal. Po drugem izpitu (dne 8. maja 1886) je dvakrat nadomestoval učitelja na enorazrednici v Št. Petru na Medvedovem selu. Želel si je samostojnosti ter prosil za to službo, ki jo je tudi dobil in kjer je deloval od 15. aprila 1889. l. do svoje smrti. Šola se je največ po njegovem prizadevanju razširila v trirazrednico.

V mlajših letih gotovo sam ni pričakoval, da ostane vse dni svojega življenja v Št. Petru. Potegoval se je pogosto za boljše službo, okr. šol. sveti so ga tudi navadno priporočali, a v Gradu imajo dvojno mero. Kdo bi si bil mislil, da bo eden izmed najinteligentnejših slovenskih učiteljev, mož, ki je vse svoje velike zmožnosti posvetil šoli in učiteljstvu, velikan proti sirotam dvomljivega značaja, ki so ga obrekovale, ostal v mali zakotni vasi! Na Štajerskem je že tako!

Svoje dolžnosti v šoli in za šolo je vedno najvestnejše izpolnjeval; v dokaz temu ima kup pohvalnih dekretov — tudi od nadzornikov, ki mu niso bili naklonjeni — za vrle uspehe

v šoli, za referate pri okr. učit. konferenci ali tudi za izredno dobro izdelane konferenčne teme.

Ves čas je skrbel za svojo nadaljno izobrazbo. L. 1888./89. je obiskoval meščansko šolski tečaj v Mariboru (naravoslovje, matematika), l. 1902. sadjarski in vinarski tečaj. Zbral si je veliko knjižnico in naročal toliko časopisov, kakor malokateri učitelj. Šolo si je uredil po svoje, pravo ljudsko šolo za kmeta s temeljitim gospodarskim poukom. Vse šolske potrebščine so dobili otroci v šoli na račun krajnega šol. sveta.

Učencem je puščal mnogo svobode, da bi postali samozavestni, kakor je bil on sam. Bil je pa zato tudi jako priljubljen. Ni ga župljana, ki bi ne potožil po njem, spoznavši njegove izredne zmožnosti in zasluge: „Škoda Strmška, takega moža ne bomo več imeli v svoji sredini,“ govore sedaj mladi in stari ljudje v njegovi občini.

Hvaležen spomin mu je zagotovljen. Ljudstvo mu je hvaležno, kaj še le mi tovariši. Vse njegovo delovanje izven šole je bilo posvečeno učiteljstvu. Izgubili smo ljubega tovarša, odkritosrčnega prijatelja, neustrašenega prvoborilca, prekrasen zgled narodnega učitelja. Vse učiteljstvo čuti to težko izgubo, sosebno pa učiteljstvo šmarskega okraja.

24 let je bil član, 17 let predsednik učit. društva in duša vsega delovanja. Tričetrti dela je bilo na njegovih ramah. Pri vsakem zborovanju je podaval kaj novega, pripovedoval zanimivosti iz šolske prakse ali izprožil važna vprašanja, večkrat na leto pa prevzel daljše referate. Žal, da nimamo pri rokah vseh zapisnikov, iz katerih bi lahko posneli važnejša njegova predavanja. Težko bi mu našli vrstnika.

Ko je bilo še vse štajersko učiteljstvo združeno v „Lehrerbundu“, je Strmšek češče poudarjal, da ni zdravo, če ni slovensko štajersko učiteljstvo zase organizirano, zakaj zgodilo se je nekaterekrat, da se je celo v „Lehrerbundovem“ glasilu smatralo to učiteljstvo kakor manjvreden privesek. Ko se je pa rodil „Verband deutscher Lehrer“ je Strmšek prvi zahteval v domačem društvu sklep, da se ima štajersko slovensko učiteljstvo združiti v svojo zvezo. S tem sklepom je iskal tudi podrugod somišljenikov in zaveznikov v uresničenje te svoje ideje, vendar je doživel prevaro, zakaj merodajni mariborski učitelji-voditelji so za takrat odsvetovali tako organizacijo in mu odrekli svojo pomoč. To ga pa ni ustrašilo, čeprav ga je bolelo, marveč je v zvezi s tovariši sestavil pravila, jih poslal bratskim društvom v pretres, oskrbel njih potrjenje in tako ustanovil „Zvezo slovenskih štajerskih učiteljev in učiteljic“. Strmšek je bil oče te organi-

zacije, a le podpredsednik in še to čast je odložil, ker je hotel s tem javno obsoditi — nedelavnost.

V boju za izboljšanje učiteljskih plač je stal vedno na čelu. Tako je na demonstracijskem učiteljskem shodu meseca marca 1899 leta v celjskem „Narodnem domu“ bil on ob navzočnosti nad 500 tovarišev in tovarišic, nekaterih deželnih in državnih poslancev glavni in edini govornik ter je svojo nalogo vsaj tako častno rešil kakor letos Gossarek na graškem shodu.

Leta 1893. ga je volil okraj. zastop šmarski v okr. šol. svet za dobo 6 let. Dasi Strmšek ni bil član okr. zastopa, si je ta izbral izmed učiteljstva njega kot najodločnejšega moža, ker je vedel, da bo kot učitelj-strokovnjak uspešno deloval v tej važni šolski korporaciji v dobrobit šole in učiteljskega stanu.

Od leta 1899. je zastopal učiteljstvo v okr. šol. svetu tako vestno in odločno, da si je že samo s tem pridobil za tukajšnje učiteljstvo nevenljivih zaslug. Njegovo delo je bilo odkrito in pošteno, kakor je bil odkrit in pošten tudi on. Povedal je resnico prijatelju ali nasprotniku v obraz in če je bila potem prav zamera. Vse učiteljstvo, razen malenkostne izjeme, je bilo vedno na njegovi strani in je njegovo delovanje odobravalo. Čim svetlejša je luč, tem temnejša je senca, to se je pokazalo tudi tukaj. Kakor je bil čist Strmšek, tako je bil umazan njegov nasprotnik.

Kdor je potreboval dobrega sveta in pomoči, se je obrnil do Strmška in nikoli brez uspeha. Njegov neizprosno možati nastop mu je prinesel marsikatero bridko uro; učiteljstvo je imelo sicer korist, a on si je le nakopal nasprotstvo navzgor in trpel škodo.

Zadnja leta si ni več želel boljše službe. Videl je, da ljudje spoznavajo njegovo vrlo delo, da cenijo izredne zasluge, da si je pridobil zaupanje. V domači občini si je kupil večje posestvo, kjer je z velikim veseljem kmetoval. Uredil si je zgledno gospodarstvo. Letos je še z mrzlično naglostjo prezidal hišo. Teden dni pred smrtjo so odšli zidarji, in tako je pripravil svojem prijeten dom, kakor bi slutil svoj opasni položaj.

Kakor je bil vodja učiteljstva, tako je bil tudi med voditelji radikalne političke stranke. Mlačnost in brezdelnost v narodni politiki na Štajerskem ga je tlačila liki mōra.

Iz turistovskega nahrbtnika.

Piše Fort. Jelovšek.

Tu se poslovi od nas tudi dragi tovariš iz Mokronoga; na vse naše prigovarjanje, naj nam ostane zvest sodrug tudi na Triglav, nam je odgovarjal z nepobitnim dejstvom, da ima doma mlado ženko, ki je še ne mara tako hitro zapustiti — a vrto-glavi Triglav zahteva baje tudi časih svoje žrtve. In tako se napotimo samci v Sredujo vas po geslu Gestrinovem: „zatorej na stran nepotrebne skrbi, uživaj življenje, dokler te ne mine!“

Skrbni naš vodnik nam je zabičeval ves čas, da moramo postati pravcati abstinentje, ko nastopimo turo v gore, zakar pa se ni nobeden posebno navduševal, in mislim, da tudi vodnik sam ne, ker je bolj upošteval sofistško načelo: „Poslušaj me, a me ne glej!“ Saj mi tega ne šteješ v zlo, če kaj izza kulis izdam; kot točen poročevalec sem moral vsakemu polukati celo tja dol v želodec — in res sem odkril tamkaj vse polno suhih gob in žejnih bacilov — in kakor je tebe grizlo, začne nekaj ščipati tudi mojega pišečkega junaka in mene — ker sva oba iz vinskih gor in končno obolita še vrla Šoštanjčana in nastala je pravcata epidemija — in vsi smo jo začeli zdraviti z rujnim vincem.

Svojim prijateljem je v razgovoru večkrat potožil, da se mora izpremeniti političko življenje in delovanje, in če propade narod, posebno pa še kmetiški stan. Z največjim navdušenjem je pozdravil vsako napredno gibanje in se postavil takoj v prvo vrsto bojevnikov z znano požrtvovalnostjo. Bil je sedaj tudi so-ustanovnik „Narodne stranke“. Z njemu lastno samozavestjo je razpravljaval na mnogih shodih gospodarska in politička vprašanja ter vedno žel priznanje in pohvalo. Ljudstvo ga je rado poslušalo. Na političkih shodih se je redno dotaknil tudi šole in našega stanu. V zadnjem velilnem boju je bil baš ta predmet najhujše agitacijsko sredstvo proti „Narodni stranki“, a Strmšek je s svojimi prepričevalnimi besedami dokazal potrebo in korist šole in važnost učiteljskega stanu in tako pogosto izpreobrnil naše nasprotnike v naše prijatelje.

Bil je zgleden učitelj, zgleden politik in nad vse zgleden mož in oče. Na svoji prvi službi na Ponikvi si je izbral družico iz znane imovite hiše Zdolšek-Pinterjeve. Ves čas sta živela s soprogo v najboljši sporazumnosti. Blaga žena je poznala njegove visoke ideale, ga umela in podpirala. Vsak spis ji je prej prečital in se z njo pogovoril, preden ga je objavil.

Sedaj jo je ostavil. Težko je bilo slovo, a kruta usoda je bila neizprosna. Z ubogo vdovo plakajo trije nepreskrbljeni otroci, ki jih je pokojnik iskreno ljubil. O Božiču leta 1905. se je pojavila prva kal bolezn. Iskal je zdravja pri raznih zdravnikih, a vse zaman, vedno je šlo rakovo pot. Večkrat se mu je sicer za nekaj časa obrnilo na bolje, a nato ga je še s hujšo silo prišlo. Meseca julija je zvedel v Gradeu za svojo neozdravljivo bolezen. Kakor je bil pogumen v življenju, tako tudi na smrtni postelji. Mirno je čakal urnih korakov bližajočo se smrt — do zadnjega trenutka pri popolni zavesti. Sam je še vse potrebno ukrenil in naročil.

Zadnji dan je še pravil ženi prekrasne misli, katere bi rad pisal „Učit. Tovarišu“ v slovo, vendar oslabela roka ni več prišla za pero, ostalo je le pri želji . . .

Največja skrb so mu bili žena in otroci. Svojim najboljšim prijateljem jih je priporočal v varstvo in prosil, naj bodo v teh bridkih urah ženi v pomoč. Blagoslavlja je otroke, je izdihnil svojo preblago dušo.

V nedeljo, dne 8. t. m., smo položili tega neumorno delavnega moža k večnemu počitku. Na stotine ljudstva od vseh

„Oče nebeški, glej,
še en kozarček zdej —“

in prav imenitno smo se zabavali v družbi ljubeznjivih gospic in zgovornih lovecev in pozno v noč je zapel tercet brhki planšarici Roziki:

„Oj, Rozika, Rozika, al' že spiš?“

Tu zvedo tudi, da prenočuje v hotelu sv. Ivan saški kralj, ki je tudi namenjen na Triglav, in drugo jutro na vse zgodaj, ko smo se ravno poslavljali od gostoljubnega tovariša Rihteršiča, se pripelje v dveh ekvipazah s svojim spremstvom.

Vedrega duha in mladostno navdušeni, dobro založeni s provijantom in prešernim humorjem, pogumno krenemo po strmi pešeni stezi navzgor proti planini Uskovnici. V Srednji vasi pa se nam pridruži še neki gospod iz Gradea, ki je bil čital v „Učit. Tovarišu“ o tej naši ekspediciji.

Pot, četudi strma in ponekod prodnata, je bila dokaj prijetna; v senci košatih gozdov drug za drugim tiho stopajoč — malo govoriti spotoma je suprema lex pravemu turistu, smo prišli na Uskovnico, kjer smo se v planinski koči dobro pokrepčali s svežim kravjim mlekom. Odtod drži dobro markirana steza izvečine po planinah, koder se prosto pase goved, do zavetišča S. P. D. na planino Konjščico. Tu smo napravili prvi večji odmor. Razen imenovanega zavetišča se nahaja tu tudi

krajev in iz vseh stanov je prihitelo izkazat predragemu prijatelju, vzornemu učitelju, zvestemu tovarišu in pogumnemu bojevniku na narodno-politiškem polju zadnjo čast. — Nepregledne množice so se valile pred in za krsto, ki so jo nosili člani krajnega šolskega sveta na pokopališče. Slovenski Štajer ni še videl takega pogreba.

Po končanem cerkvenem obredu je govoril o Strmšku domači župnik g. Gomilšek, slikajoč ga kot zgledega očeta, učitelja, Slovenca in kristjana. — Ob odprti gomili so se na to poslovili od rajnega Vekoslava tov. Černej v imenu šmarskega učit. društva, tov. L. Jelenc imenom „Zveze avstr. jugoslovanskih učit. društev“ in gospod dr. Zabuškovek imenom „Narodne stranke“.

Bodi nepozabnemu in težko nsdomestljivemu Strmšku ohranjen trajen spomin! Njegovo življenje pa bodi sijajen zgled nam, ki smo ostali!

Ponemčevanje slovenskega šolstva na Štajerskem.*)

V predzadnji številki je „Učit. Tovariš“ v notici „Proti nemškemu šolstvu na slovenskem Štajerskem“ opozoril na nemške šole, ki jih ustanavlja Schulverein pri nas ter pozival Ciril-Methodovo družbo k resnemu in uspešnemu delovanju proti tem nakanam. Niso le te ponemčevalnice velika nevarnost za naš narodni obstoj, temveč še večja nevarnost nam preti od ponemčevanja slovenskega šolstva, ki se je v zadnjem času pričelo prav sistematiško.

Kakšen boj se bije za nadučiteljsko mesto v Zidanem mostu, je že nekoliko znano, ker so slovenski časopisi že parkrat zaropotali zoper g. Omereška, nemčurskega učitelja v Ločah, ki ga hočejo naši posili Nemci spraviti v Zidan most. Kdor g. Omereška pozna izza dijaških let, ve, kaka duševna reva je bil in da se ni vrgel v nemčurski tabor, bi bil danes še večja ničla kot je bil dijak med sošolci. Vse dejanje in nehanje te poturice kaže njegovo plitvost in omejenost, kaže nje-

*) Ta članek je bil namenjen za zadnjo številko, pa nam je — žal — dospel prepozno. Objavljamo ga pa, da se bomo vedeli pripraviti za bodočnost. Uredn.

pastirska koč, kjer izdelujejo jako okusen sir. V bistri studenčnici smo si ohladili svojo žejo, in postrežljiva planšarica nam je skuhala belo kavo; razentega pa nam je tovariš „pošlatač“ iz Šoštanja — tako smo ga nazvali, ker je hotel vsak kamenček in vsako rastlino anatomske preiskati — narezal iz naših nahrbtnikov kruha, sira, jajec in klobas; zraven pa je še ta in oni skrivši polukal v svojo čutarico — dokler nismo drug drugega izdali in si tako očito lajšali svoje nahrbtnike. V tem pa prikoraka saški kralj s svojim spremstvom, in ker tam ni druge koč na razpolago, smo mu drage volje odstopil svoj prostor ter plegli na ledino pred koč in zato ali Bog zna iz kakih motivov nas je kralj sam lastnoročno dvakrat fotografiral z vso našo turistovsko prtljago vred — in smeno si domišljati, da bomo sigurno za dekoracijo kje v kaki kraljevski dvorani, kar je nekaternikom posebno imponiralo; meni, ki sem vseskozi demokratskih načel, je bil ta „kraljevski slučaj“ popolnoma egalen. Naš vodnik mu je tudi predložil spominsko knjigo S. P. D., in kralj je vpisal: „Friedrich August, König von Sachsen“ in tudi njegov „Flügeladjutant“ in njegov zdravnik sta se vpisala. Nato se nam je za izkazano vljudnost zahvalil ter pripomnil, da je tudi on namenjen na Triglav, in v slovo mu je bil naš slov planinski pozdrav.

govo kričavost in nezmožnost za kako resno delo. Družil se je in se družil z največjimi kričači in z ljudmi, ki se jih izogiblje vsak pošten človek, tudi Nemeec. Le en primer naj navedem. Na Bregu pri Ptujju je stanoval Franc Leskoschegg, sin slovenskih staršev, a hud in zagrizen nemškutar. Ta je bil daleč okrog znan kot kričač in nasilen človek. Kake kvalitete je bil, kaže dovolj dejstvo, da je bil izgnan iz mesta. In s tem človekom je Omerešek občeval, od tega se je navzel kričavosti in manir. Omerešek, ki je bil dober prijatelj proslulega Leskoschegga, hoče postati nadučitelj v Zidanem mostu?! Ali je še kaj pravice in dostojnosti pri naših šolskih oblastih?! Leskoschegga so se ogibali vsi Nemci in tudi nemčurji, a njegov prijatelj Omerešek hoče sedaj igrati ulogo pri naših nemčurjih. Prejkoslej zadene obče preziranje tudi Omereška, zakaj Slovenec ga itak ne pogleda več, pravi Nemeec tudi ne, in tistim nemčurjem Leskoscheggovega kalibra, ki ga prostežirajo, pa ga privoščimo, ker se družil le enako z enakim.

Če postane Omerešek nadučitelj v Zidanem mostu, bomo brezobzirno razkričali vse njegovo početje, bomo pisali o njegovih obiskih pri proslulem Leskoscheggu, bomo osvetili to kliko v pravi luči. Naj potem nihče ne javka o naši brezobzirnosti, zakaj če se drzne takega človeka kot je Omerešek imenovati nadučiteljem, ni nobena obzirnost na mestu.

Na Hajdini je razpisano nadučiteljsko mesto. Tudi tu se hoče vriniti slovenščine nezmožnega Nemca. Znani Straschill je krajni šolski ogleda in je lani premotil nekatere člane krajnega šolskega sveta, da so z njim glasovali za nemški učni jezik na hajdinski šoli. Na odločnem odporu zavednih občin hajdinskih se je ta sklep krajnega šolskega sveta razbil; a Straschill hoče ponemčenje hajdinske šole dognati na drug način. Pozval je nekoga Nemca iz Fonsdorfa, naj kompetuje za nadučiteljsko mesto v Hajdini. Ta Nemeec, neki g. Andre ali kako se že piše — je najsposobnejši učitelj in najpoštenjši človek — ne sodi za nadučitelja na Hajdino, ker ni usposobljen za slovenščino. Ima sicer v izpričevalu red, da je obiskoval tečaj iz slovenščine, a službuje že čez 20 let v čisto nemških krajih. Že blizu 20 let ni videl niti čital slovenske knjige, že blizu 20 let ni govoril in občeval slovenski, in tak mož bi naj bil sposoben za nadučitelja na slovenski petrazrednici?! Ali ni to predrznost, vriniti takega moža in še celo proti njegovi volji na slovensko posest?!

Zopet smo ubrali pot pod noge, prehiteli kraljevo karavano in dospeli v veličastno, ogromno globel „Jezerca“, obdano od vseh strani od nebotičnih, navpičnih grebenov in fantastičnih čerij, da se ti zdi, kakor bi mogočen Neptun zasadi ogromni svoj trizob v jasno modrino vedrega nebesnega oboka. V resnici nekaj velikanskega, veličastnega. Skozi Jezerco smo prišli po jako strmi in prodnati stezici preko sedla na Tolstee, odkoder se ti razgrne diven pogled po romantični bohinjski dolini, bohinjskem jezeru, visoki Črni prsti in dalje tja v nedogledne daljave.

Tu smo uzrli prve planike; oko se mi je porosilo in z nekim posebnim tajinstvenim čuvstvom sem drhteče poljubil prvo nežno cvetko, ki sem jo utrgal v ozki razpoklini v tem silnem skalovju; visoko gori na planinah pa je prijetno zvonkljala živina in slišali smo planšarico klicati svoje ljubljence: jagodo, sivko i. t. d.

Tu nas je zopet dohitel kralj, ko smo trgali planike, in videč nas, jih je šel tudi sam trgati, a imel je smolo z menoj vred; nosil je stisnjeno angleško pokrivalo in se je razvnet opravičeval, da jih nima kam vtikat za klobuk, zato mu jih mora nositi njegov adjutant; jaz pa sem nosil kolesarsko čepico in ker nimam svojega adjutanta, sem jih zbasal v svoj nahrbtnik.